

Rudolf Michałek
Czł. rzecz. PAN

WKŁAD OŚRODKA LUBELSKIEGO W ROZWÓJ KADRY NAUKOWEJ W INŻYNIERII ROLNICZEJ

Streszczenie:

W pracy przedstawiono rozwój naukowy w dyscyplinie inżynieria rolnicza w okresie lat 1970 – 2005. Szczególną uwagę zwrócono na udział w tym rozwoju Ośrodka Lubelskiego, który zdecydowanie przoduje, zwłaszcza w rozwoju kadr naukowych. Analizując uwarunkowania pomyślnego rozwoju, zwrócono uwagę na wybitną rolę ich Lidera w Osobie Profesora dr. hab. Janusza Hamana czł. rzecz. PAN.

Słowa kluczowe: nauka – rozwój – inżynieria rolnicza – lider

Używane w pracy skróty

- WTR AR – Wydział Techniki Rolniczej Akademii Rolniczej,
- IBMER – Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa,
- WTiER AR – Wydział Techniki i Energetyki Rolnictwa Akademii Rolniczej,
- WR – Wydział Rolniczy,
- WTRiL SGGW – Wydział Techniki Rolniczej i Leśnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego,
- WNT UWM – Wydział Nauk Technicznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego,
- WKŚiR – Wydział Kształtowania Środowiska i Rolnictwa,
- WIP – Wydział Inżynierii Produkcji.

Rys historyczny rozwoju inżynierii rolniczej

W r 2005 przypada jubileusz 35-lecia działalności Wydziału Techniki Rolniczej Akademii Rolniczej w Lublinie. Obecnie Wydział ten przyjął nazwę Inżynierii Produkcji. Na tle tego Wydziału można ukazać drogę rozwoju krajowego środowiska

inżynierii rolniczej. W momencie jego powołania w Uczelni Lubelskiej tj. w roku 1970 był to jedyny Wydział w tej dyscyplinie w Polsce. Już wówczas spełniał warunki do nadawania stopni doktora nauk technicznych a oficjalnie uzyskał je w r 1971.

Kolejne dwa wydziały w tej dyscyplinie nauki i dydaktyki utworzono w r 1977 w Warszawie o nazwie: Wydział Techniki Rolniczej i Leśnej oraz w Krakowie Wydział Techniki i Energetyki Rolnictwa. Obydwa były jednak kadrowo słabe i nie posiadały uprawnień do nadawania stopni naukowych. Trzeba ponadto zaznaczyć, że we wszystkich uczelniach rolniczych działały Instytuty Mechanizacji Rolnictwa (lub o zbliżonej nazwie) w strukturze Wydziałów Rolniczych, prowadzące działalność naukowo – badawczą oraz kierunki studiów: Technika Rolnicza i Leśna. Wyjątkiem była tylko ówczesna Akademia Rolniczo – Techniczna w Olsztynie, która ten kierunek realizowała w ramach Wydziału Mechanicznego. Poza środowiskiem akademickim, działalność naukową i rozwój kadry naukowej w omawianej dyscyplinie prowadził resortowy Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie. On też w r. 1970 posiadał uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora. Stosunkowo dynamiczny rozwój badań naukowych a wraz z nimi kadry naukowej powodował, że liczba uprawnionych do nadawania stopni naukowych stale rosła. Szczegółowo przedstawiono to w tabelach 1 i 2.

Tabela 1. Uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora
Table 1. Authorisation to confer doctoral degrees

Lp.	Ośrodek	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
1	WTR AR Lublin	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
2	IBMER Warszawa	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
3	WTiER AR Kraków				Tak	Tak	Tak	Tak
4	WR AR Wrocław					Tak	Tak	Tak
5	WTRiL SGGW					Tak	Tak	Tak
6	WNT UWM Olsztyn							Tak
7	WKŚiR AR Szczecin							Tak
8	WR AR Poznań							Tak

Tabela 2. Uprawnienia do nadawania stopni naukowych dr habilitowanego
Table 2. Authorisation to confer postdoctoral degrees

Lp.	Ośrodek	1975	1980	1985	1990	1995	200	2005
1	WTR AR Lublin	T	T	T	T	T	T	T
2	IBMER Warszawa	N	N	T	T	N	T	T
3	WTiER AR Kraków	N	N	N	N	T	T	T
4	WR AR Wrocław	N	N	N	N	T	T	T
5	WIP - SGGW	N	N	N	N	N	N	T

W pierwszej zestawiono uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora a w drugiej doktora habilitowanego. Jak widać z omawianych tabel w r 1975 tylko dwa ośrodki miały uprawnienia doktorskie tj. Wydział Techniki Rolniczej AR w Lublinie i IBMER w Warszawie. One też, zwłaszcza WTR, odegrały pionierską rolę w rozwoju kadry dla pozostałych ośrodków w kraju.

Konkretne efekty tej pracy przedstawiają tabele 3 i 4. W tabeli 3 zestawiono liczby wypromowanych doktorów habilitowanych, zaś w tab. 4 liczby nadanych tytułów naukowych profesora, w rozbiciu na 5-letnie okresy z zaznaczeniem całkowitej liczby (R) oraz wypromowanych spoza własnego ośrodka (Z).

Tabela 3. Wypromowani habilitanci w latach 1970-2004
Table 3. Promoted postdoctoral candidates in the years 1970-2004

Jednostka	70-75		76-80		81-85		86-90		91-95		96-00		01-04		Łącznie	
	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z		
WTR AR Lublin	9	5	9	4	6	1	11	9	17	10	14	4	9	6	75	39
WTiER AR Kraków	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4	11	4	8	3	25	11
WR AR Wrocław	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	2	0	7	2
IBMER Warszawa	-	-	-	-	6	2	1	1	-	-	9	7	10	5	26	15

R – razem
Z – z zewnątrz
R – total
Z – from outside

Tabela 4. Wypromowani profesorzy w latach 1975-2004
 Table 4. Promoted professors in the years 1975-2004

Jednostki	75-80		81-85		86-90		91-95		96-00		01-04		Łącznie	
	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z	R	Z
WTR AR Lublin	2	0	0	0	7	0	6	0	8	1	8	3	31	4
WTiER AR Kraków	-	-	-	-	-	-	4	0	3	1	5	1	12	2
WR AR Wrocław	-	-	-	-	-	-	2	0	4	2	5	1	11	3
IBMER Warszawa	-	-	-	-	-	-	-	-	8	3	2	2	10	5

Z obu tabel uwidacznia się dominująca rola Ośrodka Lubelskiego, dziś nazywanego się Wydziałem Inżynierii Produkcji. Ośrodek ten w latach 1970–2004 wypromował 75 habilitantów, w tym 39 z zewnątrz tj. na rzecz innych krajowych ośrodków. Trzy pozostałe łącznie wypromowały 58 doktorów habilitowanych, w tym 28 z zewnątrz. Tabela 4 odzwierciedla liczby nadanych tytułów naukowych profesora w okresie 1975–2004. Również i tym razem przoduje Ośrodek Lubelski, który w sumie nadał ten tytuł 35 osobom, w tym 4 z zewnątrz. Pozostałe trzy mające uprawnienia w tym czasie nadały łącznie 33 tytuły naukowe w tym dla 10 osób z zewnątrz. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie są to wszystkie nadane tytuły profesorskie, gdyż nie uwzględniono tu przypadków promocji w ramach wydziałów rolniczych poszczególnych uczelni, jako że tytuły nadaje się w dziedzinie nauk a nie dyscyplinie. Efektem działalności promocyjnej wszystkich ośrodków jest aktualny stan kadry tzw. samodzielnej (tab. 5) [Szlachta 2004].

Tabela 5. Stan kadry tzw. samodzielnej (w ośrodkach mających uprawnienia)
 Table 5. So-called independent academic staff (in authorised centres)

Lp.	Ośrodek	Tytularni prof.	Dr hab.	Razem
1	WIP AR Lublin	19	13	32
2	WA AR Kraków	11	13	24
3	WRAR Wrocław	6	3	9
4	WIP SGGW	7	11	18
5	WNT UWM Olsztyn	6	4	10
6	WKSIR AR Szczecin	6	5	11
7	WR AR Poznań	4	6	10
8	IBMER Warszawa	6	6	12
	RAZEM	65	61	126

Uwaga: poza wymienionymi ośrodkami samodzielna kadra występuje pojedynczo w uczelniach technicznych i uniwersytetach.

Łącznie mamy 65 profesorów i 61 doktorów habilitowanych. Oczywiście i tym razem przoduje Jubilat z Lublina z liczbą 19 profesorów i 13 doktorów habilitowanych. Jak zaznaczono w tabeli podane liczby nie uwzględniają Politechnik i Uniwersytetów z wyjątkiem UWM w Olsztynie. Uważna analiza tabeli 5 prowadzi do stwierdzenia, że po raz pierwszy w całym historycznym rozwoju kadry samodzielnej mamy więcej profesorów niż doktorów habilitowanych. Zaczyna powoli ujawniać się tzw. luka pokoleniowa, o której wspominaliśmy w innym opracowaniu. [Michałek1995; Haman 1994]

Podsumowując prowadzoną analizę, trzeba z uznaniem odnieść się do roli Jubilata, czyli Wydziału Inżynierii Produkcji AR w Lublinie jaką spełnił On i nadal pełni w rozwoju kadry naukowej w dyscyplinie inżynieria rolnicza w kadrze profesorskiej 49,2% to wkład tego Wydziału, w tym na rzecz innych ośrodków 33%, zaś wśród doktorów habilitowanych aż 56,4% uzyskało promocję na tym Wydziale z czego 58,2% dotyczy osób z zewnątrz. Ośrodek lubelski przoduje także w nadawaniu honorowych tytułów doktora honoris causa. Od uzyskania uprawnień wyróżnił tym tytułem 5 osób, w tym dwóch reprezentujących krajowe środowisko. Godność taką nadały ponadto Wydział Agrotechnologii AR Kraków (w momencie nadawania nazywał się Wydziałem Techniki i Energetyki Rolnictwa) dla 3 osób, Wydział Rolniczy AR Wrocław dla 1 osoby oraz Wydział kształtowania Środowiska i Rolnictwa AR Szczecin dla 2 osób.

Rola lidera w rozwoju ośrodka naukowego

Przedstawiony rozwój inżynierii rolniczej w ostatnich 35-latach ukazał zdecydowane liderowanie Ośrodka lubelskiego o obecnej nazwie Wydziału Inżynierii Produkcji. Ukazując przodującą rolę tej Jednostki Naukowej w kraju i to nie ze względu na obchodzony jubileusz 35-lecia należałoby rozważyć okoliczności w jakich dokonał się ten rozwój. Osobiście sądzę, a sąd mój podziela prawie całe środowisko krajowe inżynierii rolniczej, że główną lokomotywą rozwoju tego Ośrodka była Osobowość Profesora Janusza Hamana. Jego służbowe przeniesienie z Krakowa do Lublina w r 1953 zrodziło nową erę w rozwoju lubelskiego a zarazem krajowego środowiska inżynierii rolniczej.

W tamtych latach nie używało się takiego pojęcia, to była mechanizacja rolnictwa. Jednak wizja Profesora Hamana sięgała daleko naprzód i już wówczas na horyzontach Jego myślenia uwidaczniała się inżynieria rolnicza a nawet dalej bioinżynieria. Znakomity strateg, organizator i prekursor inżynierii rolniczej, w r 1953 nie będąc jeszcze nawet doktorem, reprezentował wysoki kunszt i talent badawczy. Pomocne w całym Jego działaniu były ukończone studia techniczne na krakowskiej AGH oraz rolnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim. Opanował wyjątkowo

dobrze nie tylko środki pracy ale i przedmiot ich oddziaływania a więc biologiczne środowisko, jakże odmienne od środowiska pracy maszyn w przemyśle, budownictwie czy też transporcie.

Trzeba jednak pamiętać, że nawet największy talent w połączeniu z pracowitością nie wiele osiągnie w pojedynczym działaniu. Profesor Haman wiedział o tym dobrze i do pracy na rzecz rozwoju lubelskiego środowiska wciągał całe zastępy utalentowanych naukowców. Stwarzał im, jak na możliwości tamtych czasów, komfortowe warunki pracy i rozwoju. Jego pasją był sukces uczniów. Efekty tej działalności są widoczne do dzisiaj. Można z całym przekonaniem stwierdzić, że w całej samodzielnej kadrze w kraju z zakresu inżynierii rolniczej nie ma osoby, na której rozwój nie wpłynęła wyjątkowa osobowość Profesora Janusza Hamana. Umieć pracować z ludźmi dla ludzi to właśnie tajemnica sukcesu ale zarazem całego rozwoju dyscypliny naukowej w Lublinie i całym kraju. W nauce osiągnął wszystko, jest profesorem zwyczajnym, członkiem rzeczywistym PAN, pełnił funkcję sekretarza naukowego V Wydziału PAN, przez wiele kadencji był członkiem Prezydium PAN. Nawet po przeniesieniu z Lublina do Warszawy Jego Duch stale czuwał nad stworzonym tam Ośrodkiem. Dalej inspirował nowe kierunki badań, dając podstawy rozwoju młodej kadrze. Jego działalność jednak rozciągała się na cały kraj i skalę międzynarodową. Zainspirował i rozwinął Ośrodek Warszawski aby pod koniec lat 90-tych powrócić do Krakowa i wspierać ten Ośrodek w drodze do uzyskania praw doktorskich i habilitacyjnych.

Przedstawiając Jego zasługi dla rozwoju nauki można stwierdzić za Hirszfeldem [Hirszfeldowa i in. 1956] „Jest jednak forma nieśmiertelności o którą warto zabiegać: ludzka życzliwość” On ją osiągnął, trzykrotnie został uhonorowany godnością doktora honoris causa przez Ośrodki w Lublinie, Krakowie i Wrocławiu. To wiele, myśle jednak, że za mało jak na włożony wkład pracy.

Podsumowanie

Przedstawiony w pracy rozwój naukowy Wydziału Inżynierii Produkcji Akademii Rolniczej w Lublinie jednoznacznie wskazuje na przodującą rolę w krajowym środowisku inżynierii rolniczej. Ośrodek ten poprzez szeroko zakrojone badania wyszkolił samodzielną kadrę naukową nie tylko na własne potrzeby ale także niemal wszystkich jednostek naukowych w Kraju i za to należą się Mu słowa najwyższego szacunku i uznania, co czynię z tym większą radością, że poczuwam się za członka tej Społeczności jako Ich doktor honoris causa. Na sukces i przodownictwo w skali kraju złożyło się wiele czynników. Niewątpliwie na pierwszy plan należy wysunąć osobowość Ich Lidera Profesora Janusza Hamana.

Życząc Wydziałowi dalszych sukcesów, pozostaje jednak z przekonaniem, że zmiana nazwy może nie być ich gwarantem na dłuższą metę.

Bibliografia

Hirszfildowa H. i in. 1956. Ludwik Hirszfild – Wrocław.

Haman J. 1994. Kierunki przemian w technice rolniczej – Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych nr 415.

Michałek R. 1995. Technika rolnicza, leśna i przetwórstwa. Postępy Nauk Rolniczych, Zeszyt specjalny.

Szlachta J. 2004. Ocena dokonań w dyscyplinie Technika Rolnicza w latach 1994–2003 Maszynopis.

CONTRIBUTION OF THE LUBLIN CENTRE IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENGINEERING ACADEMIC STAFF

Summary

The work presents the academic development in the field of agricultural engineering in the period 1970 – 2005. Special emphasis was laid on the participation of the Lublin Centre, which is by far the leader, particularly in academic staff development. While analysing the conditions necessary for successful development, the prominent role of their Leader in the person of Professor Janusz Haman, Ph.D., a full member of the Polish Academy of Science, was emphasized.

Key words: science, development, agricultural engineering, leader